

11

Norske forskere og Latin-Amerika: Mellom solidaritet og sannhetssøken?

Leiv Marsteintredet

Latin-Amerika-forskerne i Norge bærer på mye kompetanse (om Latin-Amerika). Denne kunnskapen formidles gjennom undervisning, foredrag, forskning og gjennom deltakelse i media via kronikker, intervju og debatter. All den tid verken NRK eller noen andre riksmidier har en fast korrespondent i regionen, står forskere for en stor del av formidlingen av informasjon om regionen. Forskerne som tilhører NorLARNet kan derfor til en viss grad sies å være en av premissleverandørene for debatt og informasjon om Latin-Amerika i Norge.¹ Det er derfor viktig å vite noe mer om hvem disse forskerne er, hva slags bakgrunn de har, hvorfor de studerer Latin-Amerika, og hva slags holdninger de har til forskning og regionen de studerer. Med utgangspunkt i en spørreundersøkelse besvart av norske Latin-Amerika-forskere setter dette kapittelet søkelys på denne gruppen og søker å besvare disse spørsmålene. Dette kapittelet kan dermed fortelle oss litt om både hva som skaper våre forbindelser til og hva som danner våre forestillinger om Latin-Amerika.

Kapittelet gir en presentasjon av tidligere analyser av norsk Latin-Amerika-forskning, deretter presenteres undersøkelsen og datagrunnlaget

---

¹ NorLARNet står for Norwegian Latin American Research Network og er ledet av Benedicte Bull og Senter for utvikling og miljø ved Universitetet i Oslo. Se <http://www.norlarnet.uio.no>

for analysen, før vi kikker på hvem forskerne er, hvorfor forskerne ble interessert i Latin-Amerika og hvordan vi forsker på Latin-Amerika. Inspirert av en artikkel av Mu og Perreyra-Rojas (2015), diskuteres avslutningsvis hvilke holdninger til forskning som finnes blant norske Latin-Amerika-forskere, og hvordan dette påvirker både forskningen på og formidlingen av Latin-Amerika i Norge.

Norsk Latin-Amerika-forskning

Tidligere studier av norsk Latin-Amerika-forskning har fokusert på selve forskningen, hvilke tema, områder og fag som dominerer eller er manglende i norsk Latin-Amerika-forskning (Stølen 2002; Bull 2015; Buck 2017). Denne undersøkelsen derimot fokuserer på forskerne selv og svarene de har gitt i en spørreundersøkelse. Forskere er en spesiell gruppe, og funnene i denne undersøkelsen er på langt nær representative for den allmenne nordmann og kvinnes kontakt med regionen. Likevel kan bakgrunnen for forskernes kontakt med regionen fortelle noe om hvilke land og fagområder forskerne er interessert i, og hvilke forestillinger og fortellinger forskerne skaper om regionen, og som kan nå en større del av befolkningen.

Det er særlig store og viktige politiske hendelser, som kuppet i Chile i 1973 – som er et viktig politisk holdepunkt for mange også utenfor academia – eller borgerkrigene i Mellom-Amerika og revolusjonen på Cuba, som har bidratt til å skape varige forbindelser med Latin-Amerika i moderne tid (Stølen 2002). Av og til kan mer tilfeldige forhold motivere forskere og andre til å skape forbindelser med Latin-Amerika. Det kan være reise- og eventyrlyst som Sæther fremhever for de tidligste Latin-Amerika-forskerne (Sæther 2016a), eller språkstudier, elev- eller studieutveksling, feriereiser, en partner eller andre mer dagligdagse hendelser. Forskernes motivasjon for å velge Latin-Amerika som forskningsfelt kan prege den senere forskningen både når det gjelder tema, innfallsvinkel og geografisk fokus, samt våre forestillinger om regionen.

Forskere er privilegerte og blir betalt for å formidle, både gjennom forskning og i den norske offentligheten. Våre forestillinger om Latin-Amerika vil påvirke offentligheten. Forsker vi på ulikhet, vil vi trolig formidle et bilde om at Latin-Amerika er regionen med størst ulikhet i verden, forsker vi på voldsproblematikk, vil vi formidle et bilde om at land som Honduras, Venezuela og

El Salvador er blant verdens mest voldelige, og så videre. Våre forskningsinteresser kan dermed være med på å prege allmenne forestillinger om Latin-Amerika. Noen av våre forskningsinteresser, som de ovennevnte, kan passe godt inn i mediernes prioritering av såkalt k-stoff (krig, konflikt, kriminalitet, katastrofer) i regioner langt vekk (Sæther 2008). I så måte kan forskningsinteressene speile og forsterke mediernes interesser for Latin-Amerika. På den annen side vil slike sammenfallende interesser også gi et skjevt bilde av Latin-Amerika-forskningen ved at visse typer forskning blir overrepresentert utad. Annen forskning, som for eksempel på religion, historie eller ulike naturvitenskapelige prosjekter, vil trolig ikke i like stor grad nå frem i mediene og bli underrapportert, og dermed ikke påvirke offentlighetens bilder av regionen. Hva vi forsker på, vil dermed i ulik grad kunne påvirke andres oppfatning av Latin-Amerika.

Forskere blir ofte sett på som autoriteter på ulike spørsmål. Latin-Amerika-forskere kan dermed opptre som premissleverandører for informasjon og debatt om regionen. Faglig bakgrunn og mediernes prioriteringer vil påvirke forskernes formidling om Latin-Amerika, og især for samfunnsvitere kan politisk engasjement påvirke deres formidling. Politisk engasjement rundt viktige hendelser som kuppet i Chile og sandinist-revolusjonen i Nicaragua har vært viktig for utviklingen av forbindelser med regionen og for forskning på Latin-Amerika (se Stølen 2002). Dette ligger nok bak kommentaren til tidligere Bergens Tidende-redaktør med fortid i Utenriksdepartementet og Chile, Sjur Holsen, som i 2006 skrev at *“Venstresiden tok ut fortolkningsmonopol på Latin-Amerika, og sympatien la seg til hvile på sosialistisk side.”*² På tross av tidvis kritikk i mediene og i debatter om at forskere, også Latin-Amerika-forskere, har en politisk agenda som ligger til venstre for sentrum, vil ikke dette bli studert her. Det som er mer interessant fra et faglig perspektiv, og som kan ligge under en kritikk, berettiget eller ikke, av en politisk slagside hos norske forskere, er hvordan forskere identifiserer sin rolle, sin agenda og

2 Se Holsens kronikk i Bergens Tidende, 11/3-2006: <http://www.bt.no/meninger/kronikk/Latin-Amerikas-vei-1796903.html>. At venstresiden kan ha hatt fortolkningsmonopol innenfor forskningen også, kan man lese ut av Bye (2015) som hevder at den fornyede interessen for Latin-Amerika i norsk utenrikspolitikk i tilknytning til ”venstrebølgen” i Latin-Amerika skyldtes blant annet norske akademikers påvirkningskraft. Fra Bye leser vi også at dette fortolkningsmonopolet ikke er av ny dato, når forsker Stener Ekerens kritikk av sandinist-revolusjonen rundt 1990 trekkes frem som et unntak og som en alternativ stemme i debatten omkring sandinist-revolusjonen.

sine forskningsmål. Forskernes metoder og filosofiske utgangspunkt påvirker forskningen og graden av normativitet i forskningen. Dermed vil forskernes utgangspunkt, det være seg ontologisk, epistemologisk eller metodologisk, være med på å forme våre forskningsspørsmål og fortolkningsrammer, og vil prege vår forskning og de forestillingene vi senere danner om regionen (Cresswell 2013: 22–23). Forskere kan kontrollere for sine politiske slagsider gjennom bruk av metode, eller være åpne om disse slagsidene og inkorporere dem i forskningen. Hvorvidt forskeres politiske engasjement, og eventuelle slagside, vil komme til syne, vil dermed avhenge av de metoder som benyttes, og forskernes fagfilosofiske utgangspunkt.

Data og bakgrunnsinformasjon

Denne studien er basert på en spørreundersøkelse som ble sendt ut høsten 2015 til 89 personer tilknyttet NorLARNets database over norske Latin-Amerika-forskere. I tillegg blir informasjon fra en undersøkelse av norske MA- og PhD-oppgaver bli benyttet.³

Spørreskjemaet ble sendt ut til de 89 forskerne som var registrert på NorLARNets database over norske Latin-Amerika-forskere, som ble oppdatert sommeren 2015.⁴ Databasen holder oversikt over aktive Latin-Amerika-forskere med base i Norge, men den er ikke komplett, i den forstand at det finnes Latin-Amerika-forskere som ikke er inkludert i databasen. Den er heller ikke eksklusiv for aktive forskere, siden andre Latin-Amerika-interesserte kan være registrert på listen. Denne svakheten kan påvirke representativiteten i undersøkelsen. Selv om NorLARNet-databasen langt fra er perfekt, er dette den eneste oversikten og listen over norskbaserte latinamerikaforskere som eksisterer.

Spørreskjemaet ble besvart anonymt ved bruk av Nettskjema fra USIT ved Universitetet i Oslo.⁵ USIT bidro med teknisk assistanse for å sikre

3 Se Bull (2015), datasettet er laget av Tobias Wilders (Wilbers og Bull 2015) og dekker alle MA- og PhD-oppgaver for perioden 2003–2014. Datasettet er tilgjengelig for nedlastning på bokens nettside på forlaget.

4 I dette kapittelet vil jeg for enkelthets skyld bruke betegnelsen norske latinamerikaforskere. Strengt tatt er det latinamerikaforskere basert i Norge som har svart på undersøkelsen. Noen av forskerne som har svart er dermed ikke nødvendigvis norske.

5 USIT ligger ved Universitetet i Oslo og står for Universitets senter for informasjonsteknologi. Skjemaet og et komplett datasett er tilgjengelig for nedlastning på bokens nettside på forlaget.

anonymiteten til respondentene.⁶ 50 personer, 20 kvinner og 30 menn, svarte på skjemaet, svarprosenten var 56 %.⁷ Spørreskjemaet fokuserte på bakgrunn som utdanning, alder, kjønn, arbeidssituasjon; hva som motiverte forskerne til å interessere seg for regionen; og holdninger, agenda, mål og interesser knyttet til forskning. I tillegg var det noen spørsmål med frie svarmuligheter.

Hvem er norske Latin-Amerika-forskere?

I datasettet er det 41 personer med doktorgrad og ni personer med master/hovedfag som høyeste oppnådde grad. Det er ingen signifikante kjønnsforskjeller på utdanningsnivå. Dette betyr trolig at de som har svart på undersøkelsen i hovedsak er forskere eller har bakgrunn fra forskning, og i så måte er svarene valide for å trekke konklusjoner om Norges-baserte Latin-Amerika-forskere.

Av de 49 som svarte på spørsmålet, har 33 sin høyeste utdanning fra enten universitet eller høyskole i Norge, ti personer har sin høyeste utdanning fra et universitet eller en høyskole i Europa, fire fra USA og to fra Latin-Amerika. 26 personer i datasettet er samfunnsvitere, 17 personer er humanister, mens sju tilhører realfag. Vi finner også at av de 16 personene som har sin høyeste utdanning fra utlandet, er hele 14 innen humaniora og samfunnsvitenskapene. Overvekten av samfunnsvitere er ikke overraskende og er i så måte på linje med fokuset NorLARNet har på dagsaktuelle saker og samfunnsvitenskapelige problemstillinger. Trolig er ikke overvekten like sterk i hele populasjonen av latinamerikaforskere, spesielt kan realfagene være underrepresentert i databasen til NorLARNet fordi nettverket kan oppfattes som noe mindre relevant for denne gruppen forskere.

Sosialantropologi utgjør det klart største faget for Latin-Amerika-forskning i Norge, og det står for nesten 50 % av alle samfunnsvitere og nesten 25 % av

6 Det ble også foretatt en test av om forhåndsgodkjennelse fra Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste var nødvendig til prosjektet, og USIT ble konsultert om det samme. Siden ingen persondata ble registrert i skjemaet, og identifikasjon av respondent skal være umulig for forskeren, ble det ikke søkt om forhåndsgodkjennelse.

7 Overvekten av menn blant respondentene forklares med at det var tolv menn som svarte blant dem som ble født i perioden 1951–1965, men bare tre kvinner i samme alderssegment. Dette bekrefter at academia var mer mannsdominert før i tiden, og at Latin-Amerika-forskningen gjennom naturlige generasjonsskifter blir mer likestilt. Forfatteren av dette kapittelet har ikke svart på skjemaet selv om jeg figurerte som en av de 89 forskerne i databasen.

Tabell 11.1 Fagbakgrunn for Norges-baserte Latin-Amerika-forskere.

Fag	Antall
Sosialantropologi	12
Statsvitenskap	4
Geografi (inkludert samfunnsgeografi og agrohydrologi)	4
Sosiologi, sosialpolitikk og sosialt arbeid	4
Økonomi og forvaltning	2
Latinamerikastudier*	3
Historie og kulturhistorie	5
Språkfag inkl. lingvistik og litteratur	5
Religionsvitenskap (inkl. kristendom)	3
Tverrfaglig (inkl. Fred og konfliktstudier, utviklingsstudier)	3
Geofag og geologi	2
Biologi (inkl. entomologi)	3

Note: N = 50. * En oppgir spansk språk og latinamerikastudier.

alle latinamerikaforskere som har svart på skjemaet. Sosialantropologi er også tre ganger så stort som neste samfunnsfag og mer enn dobbelt så stort som kategorien historie og kulturhistorie.⁸ Inntrykket av en sosialantropologisk dominans over Latin-Amerika-studier forsterkes av at 109 av 480 MA- og PhD-oppgaver mellom 2000 og 2014 er i sosialantropologi (Wilbers og Bull 2015). I tillegg er en antropologisk eller etnografisk vinkling ganske vanlig innenfor områdestudiene i Bergen og Oslo, og også ved SUM ved Universitetet i Oslo (se Aguilar Støen og Stølen 2015). Den sosialantropologiske dominansen er ikke av ny dato, som Stølen fremhever, var sosialantropologi i Oslo et av de første instituttene med en “kritisk masse” av latinamerikaforskere i Norge (Stølen 2002). Denne sterke posisjonen har faget beholdt. At sosialantropologi er såpass dominerende, kan også påvirke fordelingen av svar når det gjelder holdninger til forskning og metode, da sosialantropologi preges av et sett av metoder som i hvert fall innenfor alle samfunnsvitenskapene er systematisk på

8 Forfatteren av dette kapitlet er for øvrig utdannet statsviter, men har også jobbet ved Latinamerikanske områdestudier ved Universitetet i Oslo.

den ene siden av det som kan oppfattes som en skillelinje hva gjelder metode (kvalitativ vs. kvantitativ).⁹

Hvor reiste norske latinamerikaforskere, og hvilke land forskes det på?

Steinar A. Sæther har forsket på nordmenn i Latin-Amerika og norsk migrasjon til Latin-Amerika i perioden 1820–1940. Han finner at mange reiste av eventyrlyst, og en del av dem ble skuffet og kom tilbake (Sæther 2016b; 2015).¹⁰ Vi vet mindre om hvorfor norske Latin-Amerika-forskere fikk interesse for Latin-Amerika, men vi vet at de trolig ikke kom skuffet tilbake, all den tid deres engasjement for regionen vedvarte.

Ett av de to hovedmålene med undersøkelsen er å vurdere årsakene til forskeres fokus på Latin-Amerika. Både Stølen (2002) i sin analyse av norsk latinamerikaforskning og Bye (2015) i sin utredning om forskning på Latin-Amerikas politiske venstreside trekker frem politisk engasjement som drivkraft for forskningsinteressen for regionen. Tabell 11.2 oppsummerer hvor norske latinamerikaforskere reiste første gang til Latin-Amerika, samt hvilke land forskerne jobber med i dag. Videre diskuterer jeg i denne delen forskernes motivasjon for sin første reise til Latin-Amerika og nyanserer tidligere analyser på dette området.

I tabell 11.2 dominerer de store landene som Mexico, Argentina og Brasil både som første reiseland og som primærforskningsland. Dette er langt fra overraskende. Det som er mer interessant, er hvor viktig den første reisen er for videre forskning. I en krysstabulering av hvilket land forskeren reiste til først og primærforskningslandet finner vi at 31 av 47 respondenter har sitt første reiseland i Latin-Amerika som sitt primærforskningsland. Dette forteller en god del om hva det første møtet med regionen betyr for videre forskning. Skifter forskere landfokus, så reiser de heller ikke særlig langt. For eksempel var Costa Rica og Honduras første

9 I datasettet er det fire PhD-kandidater eller postdoktorer, 14 forskere, to universitetslektorer eller førstelektorer og 23 førsteamanuensiser/professorer. Sju personer har svart ”annet” på yrkeskategori. Av disse er to personer ansatt ved universitet/høyskole i ulike stillinger, og de andre i diverse yrker i privat og statlig sektor. I den grad man skal kunne kommentere disse tallene, så er det at det er få i rekrutteringsstillinger. Videre ser vi at tyngden av forskere er i universitet- og høyskolesektoren, men at instituttsektoren (forskere) også er godt representert.

10 For en oversikt nordmenn i Sør-Amerika, se også Flogstad (1999).

Tabell 11.2 Første reiseland, primær- og sekundærforskningsland.

Land	Førstereisland	Primærforskningsland	Sekundærforskningsland
Argentina	7	6	5 (4,8)
Bolivia	1	4	4 (3,8)
Brasil	6	6	7 (6,7)
Chile	2	2	6 (5,8)
Colombia	2	4	6 (5,8)
Costa Rica	3	2	7 (6,7)
Cuba	2	2	4 (3,8)
Den dominikanske republikk	2	1	2 (1,9)
Ecuador	2	2	1 (1,0)
El Salvador	0	2	6 (5,8)
Guatemala	1	4	12 (11,5)
Haiti	1	1	1 (1,0)
Honduras	1	0	5 (4,8)
Mexico	8	4	11 (10,6)
Nicaragua	1	3	10 (9,6)
Peru	4	3	3 (5,8)
Venezuela	4	4	1 (1,0)
Total	50	50	104 (100 %)

Note: Respondentene er spurt hvilket land de reiste til første gang de var i Latin-Amerika, og hvilket land som er det landet de har som sitt primærforskningsland. I kolonnen til høyre er det summert opp hvilke andre land forskerne er opptatt av eller forsker på, her var flere svar mulig (prosent av totalen i parentes).

reiseland for de to som har El Salvador som sitt primærforskningsland. Og for en forsker som har Guatemala som sitt primærforskningsland, var Mexico første land som ble besøkt. Når det gjelder Bolivia som primærforskningsland, var det to som oppgav Peru og Ecuador som første reiseland i regionen. 36 av 47 forskere har enten landet de reiste til først eller det nærmeste nabolandet som sitt primærforskningsland. Når det gjelder et primærforskningsland som Brasil, har alle hatt sin første reise nettopp til Brasil – ingen har begynt å studere Brasil som hovedland etter først å ha reist til et annet land i regionen.¹¹ Dette åpner for to interessante konklusjoner.

¹¹ Det samme er gjeldende for Chile, Costa Rica, Den dominikanske republikk og Haiti.

For det første, det første besøket til regionen er ekstremt viktig for forskernes videre forskningsinteresser. Den første reisen er ofte ikke faglig begrunnet, og hva gjelder det forskningsmessige kan vi derfor si at for mange er landfokus kanskje relativt tilfeldig valgt. For 21 respondenter kan første reise til Latin-Amerika defineres som fritidsreise (ferie, utveksling på videregående eller språkreise), ni respondenter reiste til Latin-Amerika som student første gang, en reiste for å gjøre frivillig arbeid, og ti respondenter hadde sitt første møte med Latin-Amerika i jobbsammenheng. Sju respondenter er født i Latin-Amerika.¹² På tross av at fritidsreiser kan være motivert av et politisk eller sosialt engasjement, moderer disse tallene argumentet om at interessen for Latin-Amerika ble vekket av skjellsettende storpolitiske hendelser. For det andre betyr det at latinamerikaforskere later til å være lite lydhøre overfor politiske signaler når det gjelder forskningens geografiske tyngdepunkt i regionen.

Den norske Latin-Amerika-satsingen som den norske regjeringen satte i gang i 2006, nevnte flere hovedsatsingsland (disse har variert noe over tid), hvorav ett land skiller seg ut: Brasil. På tross av at Latin-Amerika-programmet i Norges Forskningsråd avsluttes i 2017, fortsetter et norsk forskningsfokus på Brasil, i hovedsak grunnet landets størrelse, store norske investeringer (se Opsvik, kapittel 4) og både økonomiske, bistands- og miljøinteresser i landet (se Berntzen, kapittel 5 og Bull, kapittel 6). Regjeringen Stoltenberg hadde sågar en egen Brasil-strategi som har blitt fulgt opp gjennom flere topptunge møter mellom akademiske og politiske ledere i Norge og Brasil i 2015 og 2016 med mål om å styrke samarbeidet mellom landene.¹³ Basert på de dataene vi har til rådighet fra denne undersøkelsen, er det lite som tyder på at denne satsingen har hatt særlig effekt hva gjelder det geografiske fokuset til Latin-Amerika-forskningen. Brasil ser ikke ut til å ha blitt gjenstand for et særlig økt fokus fra forskerne, og når man summerer primær- og sekundærforskningsland i datasettet, fremstår Guatemala-kompetansen større enn Brasil-kompetansen i Norge. Faktisk utgjør Brasil kun 8,4 % av de landene forskerne er interessert i som primær- eller sekundærforskningsland. Vi kan peke på tre tentative forklaringer på Brasil-underskuddet i norsk forskning: For det første

12 Motiv for første reise til Latin-Amerika er basert på et spørsmål med frisvarsmulighet. Jeg har oppsummert svarene i kategorier.

13 Regjeringens Brasil-strategi finnes her: https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/brasil_strategi/id636321/. Hovedsatsingen går på næringslivssamarbeid, klima og miljø, globale utfordringer og kunnskapssamarbeid og samfunnsutvikling.

er, som vi så over, norske forskere relativt stedbundne i sitt geografiske nedslagsfelt. For det andre, som jeg vil komme tilbake til nedenfor, kan språkbarrierer være til hinder for forskningssatsing på Brasil. For det tredje er norske Latin-Amerika-forskere først og fremst drevet av egne interesser. Over 50 % av forskerne svarer at egeninteressen styrer deres forskningsagenda, mens kun 10 % svarer at det er oppdragsgiver. De resterende respondentene svarer at de lar sin agenda styre av utfordringer i de samfunn de studerer. I den grad den norske regjering og stat og dens interesser i regionen kan ses på som en oppdragsgiver, synes det klart at signaler derfra i liten grad påvirker forskningsagendaen. Videre kan det tematiske fokuset for norsk Brasil-engasjement ligge noe på siden av det tradisjonelle fokuset til norske Latin-Amerika-forskere. Fokuset til den norske regjering har vært knyttet til energi (olje, gass, hydroelektrisk), investeringer, handel og miljø. Faglig er dette tema som ikke har vært veldig sterkt representert i norsk Latin-Amerika-forskning, som har vært mer i overensstemmelse med klassiske tema for norsk bistand (se under).¹⁴

Den hittil beskjedne Brasil-forskningen betyr at Latin-Amerika for norske forskere i all hovedsak er det spansktalende Amerika. Kolonnen med sekundærforskningsland gir også et godt inntrykk av det geografiske tyngdepunktet i norsk Latin-Amerika-forskning. Dette tyngdepunktet ligger i Mellom-Amerika med Mexico, som står for 51,9 % av alle land norske forskere er interessert i som enten primær- eller sekundærforskningsland. Karibia står for 7,7 % av landene og Sør-Amerika for 41,4 % av landene norske latinamerikaforskere forsker på. Årsaken til Mellom-Amerika og Mexico-fokuset ligger nok blant annet i Norges langvarige interesse for denne regionen og de tema norske latinamerikaforskere er interessert i.

Norske forskere og språkkunnskaper

Latin-Amerika forstås i dette kapittelet som alle land som har spansk, portugisisk eller fransk som et av sine offisielle språk. Språkkunnskaper er helt sentralt for forståelse av et område, og mitt inntrykk er at dette er viktigere

---

14 Dette fokuset på Norges Brasil-engasjement har også mottatt kritikk, blant annet fra Regnskogfondets leder Lars Løvold, som kritiserer satsingen og et norsk delegasjonsbesøk i Brasil i 2016 for å være snevert. Se: <http://khrono.no/2016/09/topptur-til-brasil>.

Tabell 11.3 Språkkunnskaper blant Latin-Amerika-forskere i Norge.

Nivå	Spansk	Portugisisk	Fransk	Urfolksspråk
C2	15	1	0	0
C1	17	2	1	0
B2	8	4	4	2
B1	4	1	6	1
A2	2	7	11	2
A1	2	9	10	1
Ingen kunnskaper	2	26	18	44
Total	50	50	50	50

Note: Kodene viser til det felles europeiske rammeverket for språk, CEFR. C2 viser til flytende språkkunnskaper, mens A1 er laveste nivå for enkle kunnskaper. Se: http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/cadre1_en.asp

i Latin-Amerika enn i studier av andre regioner.¹⁵ All den tid Latin-Amerika-forskningen også domineres av sosialantropologi som har feltstudier som sin primære metode, vil språkkunnskaper stå helt sentralt i forskningen. Språkkunnskaper bryter også ned barrierer mellom forskeren og studieobjektet, regionen, landet, samfunnet og menneskene vi studerer, og det åpner muligheter for samarbeid med kollegaer lokalt.

Språkkunnskapene blant forskerne synes da også å være gode når det gjelder spansk, men desto dårligere når det gjelder portugisisk.

De gode spanskunnskapene og forsterker inntrykket at det er det spansk-talende Latin-Amerika som er det klart dominerende området for norske Latin-Amerika-forskere. Et tegn på dette er for eksempel at NorLARNets ukentlige nyhetsbrev sendes ut på norsk, engelsk og spansk, men ikke portugisisk. På tross av Brasils størrelse og viktighet for Norge, er portugisiskkunnskapene mye dårligere, og over halvparten av respondentene rapporterer å ha ingen kunnskaper i portugisisk. Faktisk er franskunnskapene omtrent like gode som portugisiskkunnskapene blant norske latinamerikaforskere. De svake portugisiskkunnskapene er trolig med på å begrense vår forskningsinnsats i regionens viktigste land som også er regionens viktigste land for

¹⁵ Mitt inntrykk er at når det gjelder forskning på andre regioner som Afrika, er bruk av tolker mer utbredt enn når det gjelder studier av og i Latin-Amerika.

Norge.¹⁶ Samtidig kan manglende språkkunnskaper også påvirke forskernes evner til å følge opp med forskningsprosjekter av høy kvalitet innenfor de forskningsprogrammer som knyttes til Brasil. Til slutt: Mens studier av etnisitet og urfolk står sterkt i Norge og utgjør i overkant av 10 % av master- og PhD-oppgavene (Wilbers og Bull 2015) og den totale forskningsinteressen til respondentene (se tabell 11.5 nedenfor), er ikke de ulike urfolksspråk særlig utbredt som arbeidsspråk for forskerne. Seks respondenter rapporterer å ha noe kunnskap i et eller flere urfolksspråk.

Hva forsker Latin-Amerika-forskere i Norge på?

Mens norske Latin-Amerika-forskere virker lite villige til å skifte geografisk fokus, så er de dominerende forskningstemaene mer i overensstemmelse med viktige satsinger i norsk utenriks- og utviklingspolitikk.

Kategoriene i tabell 11.4 er en adaptasjon av LASA (Latin American Studies Association) sine seksjoner og viser antallet og andelen forskere som forsker på de ulike temaene, samt innenfor hvilke tema det har blitt skrevet Master og PhD-oppgaver. Noen kategorier er videre enn andre, for eksempel politikk og demokrati vs. forsvar og sikkerhet, men det er likevel mulig å kikke på antallet svar innenfor seksjoner/kategorier for å se fokus for Latin-Amerika-forskningen i Norge.

To tema skiller seg ut med 14 respondenter i hver kategori, miljø og naturressurser og etnisitet, rase og urfolk. Deretter følger store kategorier som politikk og demokrati og økonomi og utvikling. Kultur er også en stor fagkategori og kan trolig knyttes til koplingen mellom Latin-Amerika-studier i Norge og spansk språk- og kulturfag. Kategoriene for utvikling og miljø står også sterkt, og det kan ha sammenheng med det relativt store miljøet ved SUM ved UiO, der også NorLarnet er plassert, samt ved NMBU. Forskernes tema speiler også godt forskningsproduksjonen til master- og PhD-studentene. Ser vi på prosentandelene, er disse, ikke overraskende, ganske like for forskernes forskningstema og studentenes oppgaver. Et par kategorier skiller seg ut ved at 10,2 % av alle MA/PhD-oppgaver omhandler kjønn og familie, men dette temaet utgjør kun 1,7 % av oppgitte forskningstema for forskerne. Sammenlikningen av forskeres forskningstema og master- og PhD-studentenes bekrefter tyngdepunktet innen

¹⁶ Portugisisk står også mye dårligere stilt som universitets- og skolefag i Norge. Se introduksjonskapittelet.

Tabell 11.4 Hvilke tema forskes det på i Norge?

Tema	Forskere	MA/PhD	Forskere %	MA/PhD %
	Antall	Antall		
Kolonistudier	1	1	0,8	0,2
Kultur (inkludert film, litteratur, musikk etc.)	9	16	7,6	3,3
Forsvar og sikkerhet	0	5	0,0	1,0
Vold og kriminalitet	3	4	2,5	0,8
Krig, konflikt og konfliktløsning	4	23	3,4	4,8
Utenrikspolitikk og internasjonale relasjoner	5	11	4,2	2,3
Økonomi og utvikling	10	44	8,4	9,2
Utdanning og forskning	3	27	2,5	5,6
Miljø og naturressurser	14	48	11,8	10,0
Etnisitet, rase og urfolk	14	49	11,8	10,2
Landbruk og rurale studier	4	21	3,4	4,4
Kjønn og familie	2	49	1,7	10,2
Helse	2	17	1,7	3,5
Historie	6	24	5,0	5,0
Migrasjon	7	9	5,9	1,9
Arbeid og næringsliv	3	41	2,5	8,5
Lov, rettsstat og menneskerettigheter	5	28	4,2	5,8
Medier og kommunikasjon	3	13	2,5	2,7
Politikk og demokrati	11	34	9,2	7,1
Religion	5	15	4,2	3,1
Annet	8	0	6,7	0,0
Sum	119	480	100,0	99,8

Note: Data fra spørreundersøkelsen til Norske latinamerikaforskere og databasen over MA/PhD-oppgaver (Wilbers og Bull 2015).

norsk Latin-Amerika-forskning og at norske forskere rekrutterer yngre forskere og studenter inn til sine forskningsfelt. I så måte forsterker rekruttering av yngre forskere de store forskningsfeltene i norsk Latin-Amerika-forskning.

Interessefeltet til Latin-Amerika-forskerne i Norge er også med på å kaste lys over det geografiske nedslagsfeltet til forskerne. Urfolks sterke posisjon i norsk Latin-Amerika-forskning sammen med et norsk engasjement som ble

vekket for Mellom-Amerika under borgerkrigene i regionen,¹⁷ er med på å forklare styrken på Mellom-Amerika-fokuset i norsk Latin-Amerika-forskning. En slik forklaringsmodell passer også for Guatemala, som når man ser på primær- og sekundærforskningsland, fremstår som det landet som får mest oppmerksomhet av alle land i Latin-Amerika fra norske forskere.¹⁸

Selv om forskerne slik vi har sett over ikke virker lydhøre overfor geografiske interesser og signaler fra den norske regjering, har forskningstemaene til Latin-Amerika-forskerne overlappet rimelig bra med tradisjonelle geografiske satsingsområder og de uttalte målene til norsk utviklingspolitikk om reduksjon av fattigdom og fokus på kvinners rettigheter, miljø, energi, utvikling og fred.¹⁹ Med litt godvilje kan vi si at inntil 40 % av de rapporterte forskningstemaene og MA/PhD-oppgavene dekker disse sentrale målene i norsk utviklingspolitikk. I så måte har forskningsagendaen i hovedsak vært på linje (tematisk og geografisk) med de politiske målene til Norges utenriks- og utviklingspolitikk slik denne tradisjonelt har vært.

Både den norske Latin-Amerika-satsingen og især Brasil-satsingen under regjeringen Stoltenberg og regjeringsskiftet i 2013 med en Høyre-FrP-regjering som gikk til valg på å avslutte bistandsinnsatsen i Latin-Amerika, har dermed gitt det norske Latin-Amerika-forskermiljøet store utfordringer. Brasil-satsingen var ikke særlig knyttet til tradisjonelle bistandstema der norsk forskning sto sterkt, og Høyre-FrP-regjeringen fortsatte å kutte ned på den tradisjonelle bistandsinnsatsen i regionen. Med nedleggelsen av den norske ambassaden i Guatemala i 2016 har også den norske stat signalisert at interessen for Mellom-Amerika, en region norsk forskning står sterkt i, er raskt

17 Engasjementet var kanskje spesielt sterkt for Nicaragua i etterkant av revolusjonen i 1979. Latinamerikagruppene og Fredskorpset var sterkt engasjert i landet, og blant annet ved Institutt, senere Senter, for Menneskerettigheter ved UiO fulgte man opp med forskning på utviklingen under revolusjonen (Krøvel 2013; Ekern, Bain og Melby 1990).

18 I enkle regresjonsmodeller som søker å forklare omfanget av forskningsinteresse for landene i Latin-Amerika, fremstår to forklaringsvariabler som signifikante på 5 % og 10 % nivå: om landet tilhører Mellom-Amerika (inkl. Mexico) og andelen urfolk i landet. Begge variabler er positive og noe avhengig av modell signifikante prediktorer for antallet forskere som rapporterer et land i sin forskningsinteresse. N er lav i disse modellene (20 land), så resultatene er tentative, men likevel indikative for hva som forklarer hvilke land norskbaserte latinamerikaforskere blir opptatt av.

19 Målene for norsk utviklingspolitikk har nok endret seg noe etter regjeringsskiftet i 2013, særlig har utdannelse kommet i fokus, men de fleste forskerne i denne undersøkelsen har blitt aktive før dette regjeringsskiftet, og det synes fornuftig å bruke tidligere mål, og særlig de i tilknytning til Latin-Amerika-satsingen, i denne diskusjonen. Se Regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/utviklingspolitisk-redegjorelse-i-storti/id273494/>

nedadgående. Ikke bare vil denne endringen trolig medføre færre ressurser for forskning på mange av de sentrale tema og land norsk Latin-Amerikaforskning har vært opptatt av, men norske latinamerikaforskere kan også risikere å være i en dårlig posisjon med hensyn til å søke om ev. økte midler på de nye prioriterte områdene til dagens og ev. fremtidige regjeringer.

Hvordan forsker norske latinamerikaforskere?

Samfunns- og kulturfagene dominerer norsk latinamerikaforskning. Det eksisterer riktignok ikke egne institutt for områdestudier i Norge slik det gjør i Storbritannia, EU og USA.²⁰ Likevel vil nok mange på et eller annet vis drive med områdestudier, men være plassert på andre institutt eller i instituttsektoren. Metodemessig går det flere skiller i samfunns- og humaniora-fagene, ett av dem er mellom kvalitativ og kvantitativ metode, et annet er mellom positivistiske eller post-positivistiske og konstruktivistiske rammeverk.²¹ Debattene mellom disse perspektivene, fortolkningsrammene og måtene å forstå verden på kan være tunge og harde. Disse skillene går på ontologi, epistemologi og metodologisk tilnærming til faget. De skiller seg også på i hvilken grad forskerens egne eller studieobjektene verdier skal være en del av forskningen, nærhet/interaksjon eller distanse til feltet man studerer, i hvor stor grad forskningen skal være endringsorientert, hvem man henvender seg til (fagfeller eller studieobjekt), hvorvidt verdier (ens egne og andres) skal "kontrolleres for" eller inkluderes i forskningen, og graden av normativitet som aksepteres i forskningen. Grovt sett vil kvantitativt (og kvalitativt) orienterte positivistiske hevde at forskningen kan være verdifri, at man bør ha en viss reell eller analytisk distanse til det man studerer, at man henvender seg først og fremst til andre forskere, og at det finnes én virkelighet der ute man kan forske objektivt på og finne tilnærmede sannheter om (i det minste visse forklaringer og fortolkninger som kan falsifiseres). Forskning innenfor et konstruktivistisk rammeverk vil i større grad fremheve at forskning ikke kan være verdifri, og heller

20 Det eksisterer riktignok studieprogram i Spansk og Latin-Amerika-studier ved Universitetet i Bergen og inntil nylig et eget Latin-Amerika-studium ved Universitetet i Oslo. Disse ligger begge ved Humanistisk fakultetet og er tett knyttet opp til språk- og litteraturstudiene.

21 Det finnes ingen allmenn enighet om hvor grensene for slike skiller går, se Cresswell (2013) for en oppsummering. For en god introduksjon til skillene innen samfunnsvitenskapene og delvis humaniora, se Moses og Knutsen (2007).

Tabell 11.5 Metodologisk tilnærming til faget.

Historiske analyser	17
Fortolkende eller diskursorientert kvalitativ analyse	26
Kvalitativ, (årsaks-) forklarende analyse	20
Kvantitative data, men kvalitative, deskriptive analyser	13
Kvantitativ metode og analyse	8
Sum (Flere svar mulige)	84

klargjøre og diskutere egne og andres verdier i forskningen. Den vil søke nærhet til studiesubjektene og ofte drive forskningen i dialog med disse, være endringsorientert og ha studiesubjektene som et viktig publikum for og aktører i forskningen. Et sentralt premiss for mange er at virkeligheten er konstruert og blir konstruert i forskningen, og dermed kan den ikke observeres objektivt utenfra.

Hvor man befinner seg i disse ulike paradigmene, er styrende for holdninger til forskning, mål med forskning og hvordan man forsker. Områdestudier i seg selv søker ofte nærhet, kulturell og historisk kunnskap og kontekstualisering, men kan i like stor grad være splittet langs de samme linjene. Tabell 11.5 oppsummerer spørsmålet om hva slags metoder forskerne benytter.

På spørsmål om hvilke metodologiske tilnærminger man har til faget og forskningen, kunne respondentene svare flere av alternativene. Det første som kommer klart frem, er at kvantitativ metode og analyse (som regresjonsanalyser, økonometri, statistiske analyser) er lite brukt blant norske latinamerikaforskere. Kun åtte respondenter (under 10 %) svarer at de benytter seg av kvantitativ metode og analyse. Dette er ikke overraskende, da slik forskning ofte ønsker å være kontekstfri forskning der egennavn erstattes av mer generiske variabler (Przeworski og Teune 1970), mens områdeforskning ofte nettopp er opptatt av det motsatte.²² Videre er statistiske analyser lite anvendt i humaniora og sosialantropologi som er dominerende faggrupper i norsk Latin-Amerika-forskning.²³ Det er derfor heller ikke overraskende at over

22 Bruk av kvantitative data til kvalitativ analyse derimot faller områdestudiene mer naturlig, da statistikk brukes beskrivende omkring et tema, et område, et fagkompleks, som deretter fortolkes og forklares med kontekstuell kunnskap.

23 Resultatene skiller seg heller ikke nevneverdig ut når man ser på metoder benyttet innenfor norsk statsvitenskap i norske publikasjoner. Der er det en stor overvekt av kvalitativt orientert forskning. I

50 % av dem som har svart på spørsmålet, sier at de benytter diskursorientert, kvalitativ analyse (26 av 50 respondenter), og at kvalitative og historiske analyser totalt sett står for over 90 % av alle svarene. Kvalitative og spesielt diskursorienterte metoder er dermed klart dominerende for studier av Latin-Amerika i Norge. Spørsmålet videre er om dette fører til at norsk latinamerikaforskning også domineres av holdninger til forskning som normalt sett knyttes til diskursorienterte metoder.

Forskeres holdninger til forskning

Mu og Perreyra-Rojas (2015) finner at latinamerikanske forskere oppfatter seg selv som endringsagenter som ønsker å løse samfunnsproblemer i regionen de bor i, mens britiske og nordamerikanske forskere som jobber med Latin-Amerika er mest opptatt av å opptre som eksperter og å spre kunnskap. Forfatterne mener disse ulike interessene er med på å forklare en lav andel publikasjoner fra Latin-Amerika-baserte forskere i internasjonale tidsskrifter. Videre bruker Mu og Perreyra-Rojas (2015) fire ulike idealtyper av forskere for å få mening ut av sine data som er basert på kvalitative intervju med 30 forskere i Latin-Amerika, USA og Storbritannia. Forfatterne finner at forskerne kan kategoriseres i fire typer: oppdagere av nye teorier, “anvendte” forskere som søker å løse praktiske problemer, endringsorienterte eller aktivistforskere og de som er mest opptatt av undervisning og utdanning. Det er også mulig å hevde at det finnes en avveining her med tanke på at man med et positivistisk forskningsperspektiv er mer opptatt av avstand til studieobjektene, objektivitet og å kommunisere med andre forskere, og dersom endring av samfunnet søkes, er det i en mer indirekte forstand (oppdagerforskeren). Mens forskere som endringsagenter er opptatt av nærhet til feltet, en mer normativ forskning og å kommunisere med lokalbefolkning og dem forskningen gjelder. Innenfor denne siste gruppen vil trolig kvalitative og diskursorienterte metoder dominere. Dersom dette er reelle avveininger (“trade-offs”) for tilnærming til forskning slik Mu og Perreyra-Rojas hevder, vil det være interessant å se hvor norske forskere plasserer seg i forhold til de ulike forskermodellene, og hvordan norske forskere stiller seg sammenliknet med anglosaksiske og latinamerikanske Latin-Amerika-forskere.

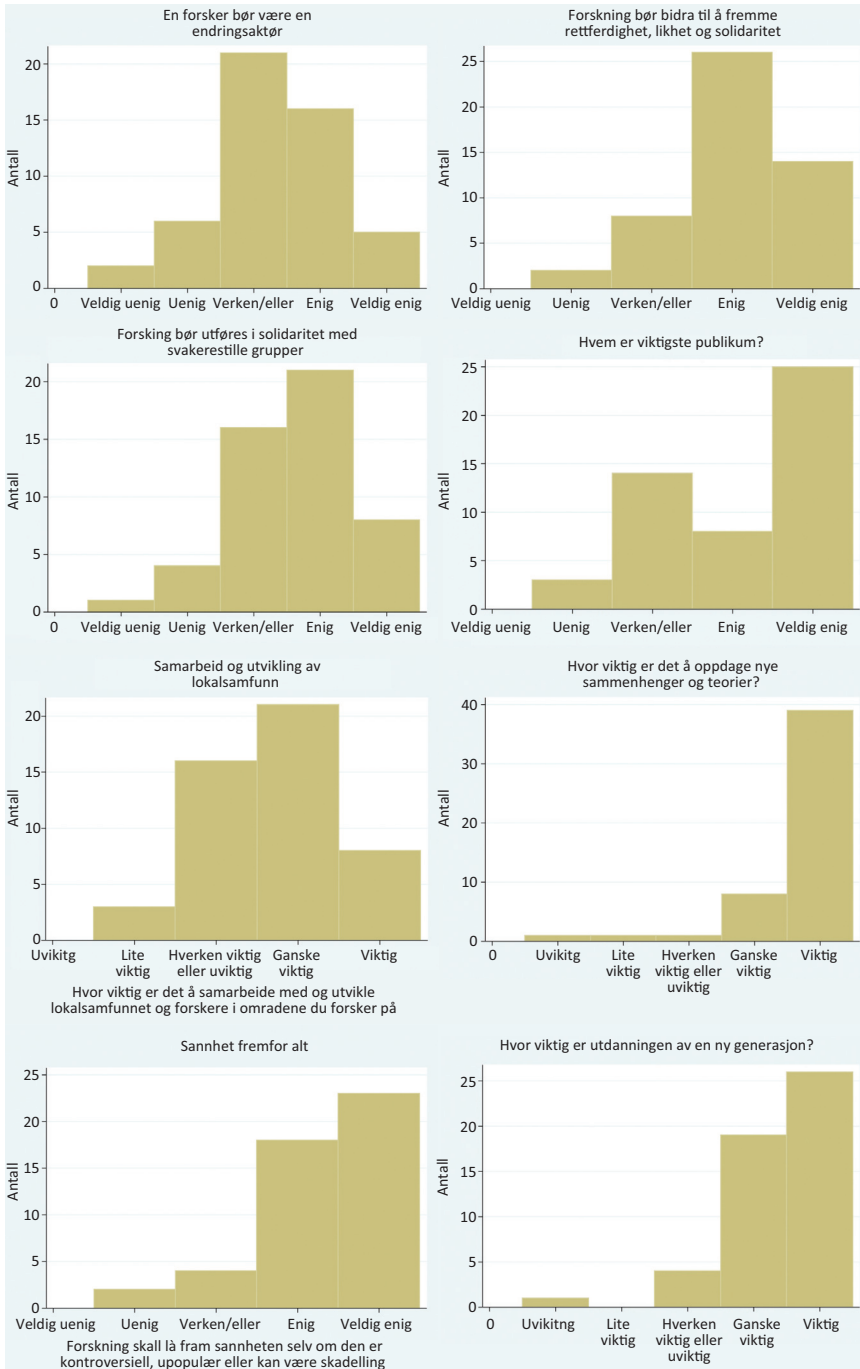
---

internasjonale publikasjoner av norske statsvitere derimot er kvantitativt orientert forskning mye mer dominerende. Se Saghaug Broderstad, Tranvåg og Marsteintredet (2017).

Spørsmålene og påstandene forskerne i undersøkelsen var bedt om å ta stilling til, gjaldt om forskerne bør være endringsaktører, fremme rettferdighet, likhet og solidaritet, utføre forskning i solidaritet med svakerestilte grupper (endringsaktøren/aktivistforskeren), samarbeide og utvikle lokalsamfunn og forskere der forskningen foregår (den anvendte forskeren), oppdage nye teorier (oppdageren), om sannhet bør være en kardinalnorm i forskningen, og hvem det viktigste publikum er. Resultatene er ikke så lette å tolke, og bakgrunnsvariabler som kjønn, fagbakgrunn, institusjonstilhørighet eller alder gir få utslag som kan forklare variasjon i svarene. Det som synes klart, er at norske latinamerikaforskere på noen dimensjoner stiller seg på linje med anglosaksiske forskere i verdsettingen av å oppdage nye teorier og opptre som eksperter. På den annen side ser ikke norske latinamerikaforskere de ulike modellene for forskning som inkommensurable, og de stiller seg i en mellomposisjon mellom anglosaksiske og latinamerikanske forskere når det kommer til å stille seg på de svakes side og å følge modellen for forskeren som endringsaktør.

Når det gjelder spørsmålet som skal fange opp “oppdager”-forskeren – hvor viktig er det å oppdage nye sammenhenger og teorier? – er det denne verdien eller dette forskningsmålet som det er størst enighet om at anses som viktig blant norske latinamerikaforskere. 39 svarte at oppdagelsesaspektet ved forskningen var viktig, og åtte svarte ganske viktig. På spørsmålet om sannhet bør gå fremfor alle andre hensyn, selv om den kan være upopulær eller skadelig, er 23 veldig enig og 18 enig. Svarene på disse spørsmålene er i overensstemmelse med oppdager-forskeren og styrker inntrykket av at forskning for sannhetens skyld står sterkt. Videre er forskerkollegaer det viktigste publikum for Latin-Amerika-forskerne. 50 % mener at andre forskere er viktigste publikum, mens studenter, samfunnet som studeres eller det norske samfunnet er mindre viktig som publikum for forskningen. Dette henger sammen med at den viktigste publiseringskanalen for norske latinamerikaforskere er internasjonale tidsskrifter og bøker. 38 forskere (eller 76 %) svarer at dette er viktigste publiseringskanal. Sett i lys av disse svarene er den norske modellen for Latin-Amerika-forskning ganske lik den anglosaksiske som ble identifisert av Mu og Perreyra-Rojas (2015). En oppdagerorientert forskning som henvender seg til andre forskere er den dominerende modellen i norsk Latin-Amerika-forskning. Også når det gjelder viktigheten av å utdanne en ny generasjon forskere og studenter, svarer norske latinamerikaforskere mer i overensstemmelse

Figur 11.1 Holdninger til forskning

med anglosaksiske forskere enn sine kollegaer i Latin-Amerika. 26 av 50 forskere mente utdanningen av nye generasjoner var viktig, og 19 mente det var ganske viktig. I så måte likner norske latinamerikaforskere på sine anglosaksiske kollegaer både når det gjelder forskningsmål og viktigheten av utdanning av nye generasjoner.²⁴

I motsetning til hva Mu og Perreyra-Rojas (2015) finner i sin undersøkelse, ser det ikke ut til å være klare skiller mellom “forskertyper” blant norske latinamerikaforskere. Det oppfattes ikke som at det er en avveining eller “trade-off” mellom ulike mål med forskningen. Norske latinamerikaforskere mener at man kan være en endringsaktør samtidig som det viktigste målet for en forsker er å oppdage nye teorier. Riktignok er det noe mindre enighet blant forskerne i Norge enn i undersøkelsen til Mu og Perreyra-Rojas om tema som samarbeid og utvikling av lokalsamfunn og lokale forskere, likhet, solidaritet og rettferdighet. For alle disse påstandene og spørsmålene som skal fange inn modellen for “engaged scholarship” (endringsaktørforskeren), er likevel et flertall av norske latinamerikaforskere enig i at dette er viktige mål med forskningen. 28 % er veldig enig og 52 % er enig i at forskningen bør bidra til å fremme rettferdighet, likhet og solidaritet. Videre er 16 % veldig enig og 42 % enig i at forskning bør utføres i solidaritet med svakerestilte grupper. Slike hensyn kan synes å gå på akkord med hensynet til sannhet som var sterkt verdsatt, men 20 av 41 som var enig eller veldig enig i at sannhet var en kardinalverdi, mener også at forskningen bør utføres i solidaritet med svakerestilte grupper. Norske latinamerikaforskere ser dermed ikke en stor motsetning mellom disse målene for forskning.

Selv om forskningen bør fremme rettferdighet, likhet og solidaritet og utføres i solidaritet med svakerestilte grupper, betyr ikke det at norske forskere er aktivistforskere eller at de forstår seg som endringsaktører. Av Latin-Amerika-forskere i Norge er 42 % enig eller veldig enig i at forskere skal være endringsaktører. 52 % av latinamerikanske forskere og 13 % av anglosaksiske forskere har samme holdning i dette spørsmålet. I så måte stiller norske Latin-Amerika-forskere seg i en mellomstilling mellom målet om å fremme likhet og å støtte svakerestilte grupper gjennom sin forskning, og

---

24 I Mu og Perreyra-Rojas' undersøkelse var ”teaching” og ”mentoring” viktig for 87 % av anglosaksiske forskere, mens det var viktig for kun 27 % av latinamerikanske forskere.

målene om teoridannelse, fremme vitenskapelig sannhet og oppdage nye sammenhenger.

Hva kan forklare den norske mellomposisjonen mellom oppdagerforskeren og endringsaktøren og mellom anglosaksiske og latinamerikanske forskere? Trolig kan metodevalg være en av forklaringene. Mye av den norske forskningen er kvalitativt orientert, og faget sosialantropologi med sin vekt på feltarbeid og nærhet til feltet dominerer. I så måte er nok norsk Latin-Amerika-forskning preget av en form for *grounded research* og et “nedenfra og opp”-perspektiv, med fokus på sosiale bevegelser og urfolk, og grupper som står i et motsetningsforhold til formelle og reelle makthavere.²⁵ Dette kontrasterer kanskje en mer kvantitativ og positivistisk britisk-amerikansk modell som skaper større avstand til feltet og områdene som studeres. I så måte er norsk Latin-Amerika-forskning “nærmere” Latin-Amerika i sin metodologiske tilnærming, og anvender også en metode som er mer forenlig med et endringsperspektiv og normativ forskning. Samtidig befinner forskerne seg i Norge, og det vil ikke være like naturlig for oss som for våre latinamerikanske kollegaer å ha en aksjonsdrevet forskningsform. Dette gir norske forskere en mellomposisjon, der dilemmaet eller avveiningen mellom avstand og nærhet, “vitenskapelig sannhet” og engasjement, endringsorientering og solidaritet ikke er så fremtredende.

En annen mulig forklaring for mellomposisjonen kan ligge i at denne undersøkelsen inkluderer forskere i instituttsektoren. Av de 50 som svarte har 14 tittelen “forsker”, og vi går ut ifra at de tilhører instituttsektoren. Forskere i instituttsektoren vil ofte drive med noe mer anvendt forskning, oppdragsforskning, evaluering av bistand osv. Både tematisk og når det gjelder tilnærming til faget vil presumptivt en forsker i instituttsektoren være nærmere en modell for anvendt forskning eller forskeren som endringsaktør enn forskere i universitetssektoren. Forskere i instituttsektoren vil også noe oftere forske på oppdrag for den norske stat eller andre (bistands-)aktører, og tematisk fokusere på de temaene som driver for eksempel norske utviklingspolitiske interesser i regionen. Det er likevel ikke store forskjeller i svarene på spørsmålene som angår “endringsaktøren” og den “anvendte forskeren”,

---

25 For to nylig utgitte studier av norske latinamerikaforskere i anerkjente Latin-Amerika-tidsskrifter som bekrefter dette trekket og tendensen, se Hagene og González-Fuente (2016) og Åsedotter-Strønen (2016).

og kun neglisjerbare forskjeller når det gjelder “oppdagerforskeren” mellom forskere i instituttsektoren og universitets- og høyskoleforskerne. Det i seg selv er et interessant funn, siden denne forskjellen ofte blir fremhevet av forskere selv. Forskjellen mellom gruppene av forskere ligger i at mens det er noen få forskere i universitetssektoren som er uenig eller veldig uenig (seks av 23 forskere) i at man skal være en endringsaktør, er det kun én av 14 som mener det samme blant forskerne i instituttsektoren. Når det gjelder solidaritet med svake grupper og at forskning bør fremme rettferdighet og likhet, er det mindre forskjeller mellom forskergruppene. Med unntak at et lite mindretall av universitetsforskere eksisterer det en bred enighet om forskerens rolle blant Latin-Amerika-forskere i Norge. Spørsmålet er om disse ulike målene for forskning kan overholdes samtidig.

Konklusjoner og diskusjon

Den typiske Latin-Amerika-forskeren er en samfunnsviter og sosialantropolog som jobber med diskursorienterte metoder i nærhet til feltet, og som i hovedsak forsker på et eller flere land i Mellom-Amerika. Forskeren ønsker å fremme likhet og solidaritet og være endringsorientert, har et nedenfra og opp-perspektiv på forskningen og anser andre forskere som sitt viktigste publikum. Samtidig er den norske Latin-Amerika-forskeren opptatt av å oppdage nye teorier og mener at kravet om sannhet i forskningen går fremfor alt annet. I forhold til forskertyperne som trekkes frem av Mu og Perreyra-Rojas (2015), er den norske Latin-Amerika-forskeren en hybrid mellom oppdagerforskeren og endringsaktøren og mellom den anglosaksiske og den latinamerikanske forskeren. Det er et åpent spørsmål hvorvidt disse forskermodellene er forenlige til samme tid. Sannhets- og objektivitetskriterier kan av og til gå på akkord med solidaritetsprinsipper og en agenda om endring. Den endringsorienterte forskeren vil ofte være mer normativ. Normativitet og subjektivitet er noe forskeren er åpen om innen diskursorienterte metoder, og en positivistisk orientert samfunnsviter vil påpeke at normativiteten vil hindre snarere enn fremme en forståelse av årsaker til fenomenet vi studerer, og kontrollere for denne gjennom ulike forskningsmetoder.²⁶ Denne motsetningen er på mange måter skillete mellom *bør* og *er*

26 For en kortfattet diskusjon omkring dette, se filosofen Joseph Heaths blogg ”On the problem of normative sociology”: <http://induecourse.ca/on-the-problem-of-normative-sociology/>.

innenfor forskningen.²⁷ Hvorvidt norske Latin-Amerika-forskere er naive om denne motsetningen eller mener den kan håndteres (eller ikke eksisterer), skal være usagt, men det kan ikke være tvil om at sannhetskriteriet (er) og solidaritets- eller endringskriteriene (bør) kan komme i konflikt.

En forskers politiske standpunkt vil komme klarere frem i den normative samfunnsforskningen enn i den positivistiske forskningen. Dette vil kunne komme til syne i forskningen, men også i formidlingen gjennom medier og på andre arenaer. Dersom det stemmer som Sjur Holsen (2006) hevder, at venstresiden har fortolkningsmonopol overfor Latin-Amerika, forsterkes denne tendensen gjennom de dominerende metoder og forskningsroller blant Latin-Amerika-forskerne. Problemet, slik det oppfattes av kritikerne, kommer ikke nødvendigvis av forskernes politiske standpunkter (alle forskere har et politisk standpunkt), men av at de dominerende vitenskapelige metoder som benyttes av norske Latin-Amerika-forskere ikke kontrollerer for forskernes politiske slagsider.

I forlengelsen av dette må man spørre seg om ikke det er på tide at norske Latin-Amerika-forskere benytter seg mer av mer positivistiske, samfunnsvitenskapelige metoder, især mer avanserte statistiske metoder. For mange av fenomenene norske latinamerikaforskere studerer vil større bruk av statistiske analyser kunne gi mer komplette forklaringer og forståelser.²⁸ En økt metodepluralisme ville gi flere innfallsvinkler til regionen og berike norsk Latin-Amerika-forskning. Samtidig ville det kunne redusere eventuelle stigma om politisert forskning og formidling om regionen, og dermed hjelpe til med å normalisere samfunnsvitenskapelig Latin-Amerika-forskning i Norge.

Et annet funn i analysen var at norske forskere i liten grad beveger seg geografisk når det gjelder forskningsfokus i regionen. Dette hemmer trolig forskningsinnsatsen overfor Brasil som har blitt et sentralt satsingsland for Norge.

27 For en mer utførlig diskusjon omkring disse dilemmaene, se f.eks. Tvedt (2009). Denne formen for konflikt skiller seg fra de mer institusjonelle bindingene som Tvedt (2009) tar opp i sin bok, og som Tafjord (kapittel 8) diskuterer på misjonsfeltet, men kan gi samme resultat ved at den kan legge begrensninger på den frie forskningen og hvilke problemstillinger og spørsmål forskere tar opp. Den bakenforliggende årsaken kan for øvrig være lik for begge problemene ved at forskningsmidler styres i retning av spesifikke tema, metoder og holdninger til forskning.

28 Tidligere var tilgang på kvantitative data et problem for regionen, men de siste 10-15 årene har i stadig større grad også komparative, kvantitative data blitt gjort tilgjengelige. Selv om det fremdeles i dag, særlig i de små landene, kan være vanskelig med datatilgjengelighet, har det skjedd en revolusjon når det gjelder utvikling av databaser for økonomiske data, sosiale data, protestdata, stemmedata, meningsmålinger, kriminalitetsstatistikk, surveydata osv. på nasjonalt og sub-nasjonalt nivå i regionen.

Tidligere har ikke det dominerende geografiske fokuset for norsk Latin-Amerika-forskning – Mellom-Amerika – vært et problem, siden det har vært på linje med den norske stats (bistands-) nærvær i regionen. Norske Latin-Amerika-forskere har lenge tematisk vært på linje med hovedfokuset i norsk utenriks- og særlig utviklingspolitikk, noe som ikke er overraskende gitt statens, og særlig utenriks- og bistandspolitikken, sentrale rolle i å finansiere forskning på Latin-Amerika. Både når det gjelder forskningstema, geografisk fokus og holdninger til forskerrollen, har Latin-Amerika-forskningen vært i overensstemmelse med det Terje Tvedt (2009: 82–112) kaller sørsystemets forskningspolitikk som støtter opp om den norske modellen.²⁹ Hvor tett norsk Latin-Amerika-forskning følger modellen Tvedt tegner opp, kan ikke denne undersøkelsen svare på, men det er klart at Latin-Amerika-forskere i dag står overfor en utfordring når den norske stats (utviklings-) politiske tilnærming til Latin-Amerika er i endring. En fare er at norsk Latin-Amerika-forskning blir sett på som irrelevant og dermed på kort og lang sikt taper i konkurransen om forskningsmidler. Skulle dette skje, vil kompetansen om regionen bli redusert.

Endringene i den offisielle norske tilnærmingen til Latin-Amerika – både geografisk i retning av Brasil og vekk fra Mellom-Amerika og tematisk over mot handel, investeringer og energi og vekk fra bistandspolitiske mål – står vi som forskere fritt til å kritisere, og verken før eller nå bør norske Latin-Amerika-forskere innta en holdning som kun lydhøre overfor den potensielle oppdragsgiveren den norske stat kan være. Spørsmålet er kanskje ikke så mye om norske Latin-Amerika-forskere er klare til å ta utfordringen med et endret norsk fokus på Latin-Amerika, men om vi kanskje i for mange år har ligget for tett opp til den norske stats geografiske og tematiske prioriteringer i Latin-Amerika. På tross av at dette kan ha hatt negativ innvirkning på nysgjerrighets- og den “sannhetssøkende” forskningen (til fordel for nytte- og solidaritetsforskningen), har norsk Latin-Amerika-forskning i lange tider tjent på en nærhet til statens prioriteringer overfor regionen. Når statens prioriteringer nå er i endring, kan den samme forskningen tape på denne nærheten. En

---

29 I denne sammenheng er også Stener Ekerens (2015) observasjoner rundt egen forskning talende der han skriver han ble sosialisert inn i et overordnet forskningsparadigme der solidaritet med og konstruksjonen av sosialistiske stater var det dominerende og politisk korrekte synspunktet. Solidaritetstankegangen i forskningen var i så måte det moralsk aktverdige, mens grunnforskningen ikke ble sett på som moralsk aktverdige.

mulighet er å snu seg om etter statens nye prioriteringer. En annen mulighet – og en større utfordring – for norske Latin-Amerika-forskere blir å kunne overleve og vinne frem med prosjekter som ikke nødvendigvis er interessante for den norske stat, eller har såkalt “sørpolitisk relevans”, men som er interessante ut ifra uavhengige kriterier for god forskning. En betingelse for at den siste strategien skal vinne frem, er at også de som finansierer norsk forskning begynner å vurdere Latin-Amerika som interessant for forskningens skyld.

Referanser

- Aguilar Støen, Mariel, og Kristi Anne Stølen. (2015). Estudios rurales y agrarios: de las ligas agrarias a los movimientos anti-mineros. I *Pensamiento Social Noruego sobre América Latina*, redigert av Benedicte Bull, 143–168. Buenos Aires: CLACSO.
- Buck, Marcus. (2017). La ciencia política latinoamericanista en Noruega: Temas y enfoques. I *La Ciencia Política sobre América Latina*, redigert av Flavia Freidenberg, 411–428. Santo Domingo: Editorial FUNGLODE.
- Bull, Benedicte. (2015). Conclusión: ¿Existe una perspectiva noruega sobre la realidad social latinoamericana? I *Pensamiento Social Noruego sobre América Latina*, redigert av Benedicte Bull, 247–258. Buenos Aires.
- Bye, Vegard. (2015). Estudios sobre la izquierda latinoamericana desde una perspectiva noruega. I *Pensamiento Social Noruego sobre América Latina*, redigert av Benedicte Bull, 58–87. Buenos Aires: CLACSO.
- Cresswell, John W. (2013). *Qualitative Inquiry & Research Design. Choosing among five approaches*. Los Angeles and London: Sage publications.
- Ekern, Stener. (2015). Las atracciones antropológicas de los pueblos indígenas: ¿Más allá de tu propio mundo? I *Pensamiento social noruego sobre América Latina*, redigert av Benedicte Bull, 229–246. Buenos Aires: CLACSO.
- Ekern, Stener, Jannicke Bain og Hans Petter Melby. (1990). *Fra geriljaseier til presidentvalg. Nicaragua fra revolusjonen i 1979 til valgene i 1990*. Oslo: Institutt for menneskerettigheter.
- Fløgstad, Kjartan. (1999). *Eld og vatn. Nordmenn i Sør-Amerika*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hagene, Turid og Íñigo González-Fuente. (2016). Deep politics: Community adaptations to political clientelism in Twenty-First-Century Mexico. *Latin American Research Review* nr. 51 (2):3–23.
- Heath, John. (2015). On the problem of normative sociology. I *In due course. A Canadian Public Affairs Blog*: <http://induecourse.ca/on-the-problem-of-normative-sociology/>
- Holsen, Sjur. (2006). Latin-Amerikas vei. I *Bergens Tidende*, 11/3-2006. <http://www.bt.no/btmeninger/kronikk/Latin-Amerikas-vei-127922b.html>.
- Krøvel, Roy. (2013). Solidaritet og revolusjon i Nicaragua. I *Fredskorpset*, redigert av Kristin Skare Orgeret og Roy Krøvel, 111–144. Oslo: Pax Forlag.

- Moses, Jonathan W. og Torbjørn L. Knutsen. (2007). *Ways of Knowing. Competing Methodologies in Social and Political Research*. Basingstoke and New York: Palgrave Macmillan.
- Mu, Enrique og Milagros Pereyra-Rojas. (2015). Impact on Society versus Impact on Knowledge: Why Latin American Scholars Do Not Participate in Latin American Studies. *Latin American Research Review* nr. 50 (2):216–238.
- Przeworski, Adam og Henry Teune. (1970). *The logic of comparative social inquiry*. New York: Wiley-Interscience.
- Saghaug Broderstad, Troy, Håkon Tranvåg og Leiv Marsteintredet. (2017). Norwegian political science in Norway and abroad: Major publications 1999–2014. *European Political Science*, 1–20. doi: 10.1057/s41304-016-0100-9
- Stølen, Kirsti Anne. (2002). Research on Latin America in Norway. *European Review of Latin American and Caribbean Studies* nr. 72:161–178.
- Sæther, Anne Karin. (2008). Latin-Amerika. Beretninger fra USAs bakgård. I *Verden skapes hjemmefra. Pressedekningen av den ikke-vestlige verden 1902–2002*, redigert av Elisabeth Eide og Anne Hege Simonsen. Oslo: Unipub.
- Sæther, Steinar A. (2015). *Expectations unfulfilled: Norwegian migrants in Latin America, 1820–1940*. Leiden: Brill.
- Sæther, Steinar A. (2016a). Exploring exotic pasts. Norwegian scholars' work on Latin America before 1960. I *Norwegian Social Thought on Latin America*, redigert av Benedicte Bull, 37–52. Buenos Aires: CLACSO.
- Sæther, Steinar A. (2016b). Making sense of a minor migrant stream. I *Expectations unfulfilled: Norwegian Migrants in Latin America, 1820–1940*, redigert av Steinar A. Sæther, 17–56. Leiden: Brill.
- Tvedt, Terje. (2009). *Utviklingshjelp, utenrikspolitikk og makt. Den norske modellen* (2. utg). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Wilbers, Tobias og Benedicte Bull. (2015). Norske MA- og PhD-oppgaver om Latin-Amerika. Available on file.
- Åsedotter-Strønen, Iselin. (2017). Everyday crafting of the Bolivarian state: lower-level state officials and grassroots activism in Venezuela. *Latin American Perspectives*, 44 (1): 159–179.